

Odbor za razvoj

2023/2108(INI)

25.10.2023

MNENJE

Odbora za razvoj

za Odbor za zunanje zadeve

o oblikovanju stališča EU o zavezujočem instrumentu OZN o podjetjih in
človekovih pravicah, zlasti o dostopu do pravnih sredstev in zaščiti žrtev
(2023/2108(INI))

Pripravljavec mnenja: Miguel Urbán Crespo

PA_NonLeg

POBUDE

Odbor za razvoj poziva Odbor za zunanje zadeve kot pristojni odbor, da v svoj predlog resolucije vključi naslednje pobude:

- A. ker EU temelji na vrednotah spoštovanja človekovega dostojanstva, svobode, demokracije, enakosti, pravne države ter človekovih pravic, kot je določeno v členu 2 Pogodbe o Evropski uniji; ker morajo njena dejanja na mednarodnem prizorišču temeljiti na teh načelih in upoštevati načelo skladnosti politik za razvoj, kot je zapisano v členu 208 Lizbonske pogodbe;
- B. ker izvajanje agende za trajnostni razvoj do leta 2030 in načela neprežrtja pomeni, da je gospodarski razvoj tesno povezan s socialno pravičnostjo, dobrim upravljanjem in spoštovanjem človekovih pravic;
- C. ker imajo žrtve kršitev, ki jih zagrešijo podjetja, številne težave pri dostopu do pravnih sredstev; ker se večinoma ne ukrepa proti nekaznovanju kršitev človekovih pravic, ki jih zagrešijo transnacionalna podjetja, saj na globalni ravni ni trdnega in celovitega regulativnega okvira;
- D. ker so žrtve teh kršitev človekovih pravic pretežno revne in ranljive osebe;
 - 1. obžaluje, da vodilna načela OZN o podjetništvu in človekovih pravicah, (v nadaljevanju besedila: vodilna načela OZN) niso vključena v izvršljive instrumente; opozarja, da je slabo izvajanje vodilnih načel OZN in drugih mednarodno priznanih standardov, kot so smernice OECD za večnacionalna podjetja, v veliki meri posledica njihove nezavezujoče narave;
 - 2. z zaskrbljenostjo ugotavlja, da obstaja nesorazmerje med pravicami in obveznostmi transnacionalnih podjetij, zlasti v pogodbah o zaščiti naložb, kjer imajo vlagatelji široke pravice, ki jih ne spremljajo nujno zavezujoče in izvršljive obveznosti v smislu spoštovanja človekovih pravic, ter delovne in okoljske zakonodaje;
 - 3. poudarja, da je treba nujno odobriti zavezujoče in izvršljive mednarodne norme za urejanje dejavnosti transnacionalnih podjetij in njihovih globalnih vrednostnih verig; poudarja, da se velik del kršitev človekovih, delavskih in okoljskih pravic dogaja v številnih transnacionalnih podjetjih, ki imajo sedež na svetovnem severu, poslujejo pa v državah v razvoju;
 - 4. opozarja, da podjetja po vsem svetu vse pogosteje zlorabljajo pravice delavcev in da je po indeksu pravic Mednarodne konfederacije sindikatov 113 držav delavcem odvzelo pravico, da ustanovijo sindikat ali se mu pridružijo, kar je več kot v letu 2021, ko je bilo takih držav 106, 87 % držav je kršilo pravico do stavke, štiri od petih državah pa so blokirale kolektivna pogajanja;
 - 5. opozarja, da kršitve človekovih, delavskih in okoljskih pravic, ki jih zagrešijo transnacionalna podjetja, nesorazmerno prizadenejo ljudi v državah v razvoju, zlasti domorodne in tradicionalne skupnosti, male kmete in druge male proizvajalce hrane,

ženske, zagovornike človekovih pravic, delavce, manjšine in druge ranljive skupine; ugotavlja, da so te kršitve še hujše zaradi korupcije in pogosto ostanejo nekaznovane, kot kažejo simbolični primeri Mariana in Brumadinho (Brazilija), Rana Plaza (Bangladeš), Marikana (Južna Afrika) in Chevron-Texaco (Ekvador); poziva k spodbujanju preglednosti, tako da se od transnacionalnih podjetij zahteva, da razkrijejo ustrezne informacije o svojem delovanju, vplivu na človekove pravice in ukrepah, sprejetih za njihovo obravnavo, ter zagotovijo dostop do pravnega varstva, s posebnim poudarkom na socialni razsežnosti ter manjšinah in drugih ranljivih skupinah, ter učinkovitem pravnem sredstvu za žrtve kršitev in zlorab človekovih pravic;

6. poudarja, da so mikro, mala in srednja podjetja v številnih regijah sveta pogosto gonilna sila lokalnega gospodarstva; poudarja, da mikro, mala in srednja podjetja predstavljajo 90 % podjetij, od 60 do 70 % delovnih mest in 50 % bruto domačega proizvoda po vsem svetu; ponovno poudarja, kako pomembno je zagotoviti enake konkurenčne pogoje, in poziva Komisijo, naj v pogajanjih o instrumentu zagotovi zaščitne ukrepe in izjeme za mikro, mala in srednja podjetja;
7. poziva Svet, naj sprejme ambiciozen mandat za Komisijo, da bo v celoti vključena v pogajanja o pravno zavezujočem instrumentu OZN o transnacionalnih podjetjih in človekovih pravicah v skladu s cilji, določenimi v resoluciji Sveta OZN za človekove pravice 26/9 z dne 14. julija 2014, ki je podlaga za ta pogajanja; poudarja, da bi bilo treba s pogajanja in mandatom EU zagotoviti sodelovanje z uveljavljenimi in potencialnimi partnerji na področju podjetništva in človekovih pravic ter smiselno sodelovanje z deležniki, na katere vpliva pogodba, vključno z mednarodnimi organizacijami, sindikati in drugimi predstavniki delavcev ter organizacijami civilne družbe; poleg tega poudarja, da je treba v celotnem procesu sprejeti pristop, ki bo upošteval različnost spolov, saj kršitve človekovih pravic niso spolno nevtralne in se jih ne bi smelo obravnavati kot take; poudarja, da je treba okrepiti diplomacijo in ugled EU kot verodostojne partnerice ter zagovornice človekovih in okoljskih pravic; poudarja, da mora stališče EU za izpolnitev tega cilja temeljiti na primarnosti človekovih pravic ter vsebovati čvrste mehanizme izvrševanja in spremljanja (vključno z zahtevami glede poročanja in rednimi pregledi za zagotavljanje skladnosti), dostop do pravnega varstva za tiste, ki so jih prizadele kršitve človekovih pravic, ter določbe o skupni in solidarni odgovornosti za transnacionalna podjetja in njihove vrednostne verige, ki so drugačne in neodvisne od držav; poziva Komisijo, naj se v celoti vključi v prihodnja pogajanja o zavezujoči pogodbi OZN o podjetjih in človekovih pravicah ter zagotovi široko vsebinsko področje uporabe, ki bo zajemalo vse mednarodno priznane človekove pravice, vključno s temeljnimi pravicami delavcev in sindikatov, kot so opredeljene v ustreznih mednarodnih delovnih standardih in temeljijo na vseh ustreznih konvencijah OZN; ugotavlja, da bi se morale sicer države članice lotiti tega procesa posamično;
8. poudarja, kako pomembno je, da področje uporabe pravno zavezujočega instrumenta, o katerem potekajo pogajanja, zajema vsa transnacionalna podjetja in druga podjetja transnacionalnega značaja, kot je določeno v resoluciji 26/9 in njihove dejavnosti, ki jih izvajajo povezane družbe, odvisne družbe, zastopniki, dobavitelji, partnerji, skupna podjetja in dejanski lastniki; vendar je zaskrbljen, ker na mednarodni ravni še vedno obstajajo številne vrzeli v upravljanju, in poziva k nadaljevanju večstranskega sodelovanja, da bi bilo sporočilo sedanjim in potencialnim partnerjem pri sodelovanju usklajeno;

9. poudarja, da je treba vključiti ekstrateritorialno ureditev, ki temelji na matičnih družbah, in žrtvam mednarodnih kršitev človekovih pravic v transnacionalnih podjetjih omogočiti dostop do pravnega varstva v matični državi teh podjetij; zlasti poudarja, da je treba opredeliti jasne obveznosti za transnacionalna podjetja v zvezi z izkoreninjenjem dela otrok in prisilnega dela iz njihovih dobavnih verig in dejavnosti;
10. poudarja, da mora tak pravno zavezujoč instrument za učinkovito zaščito žrtev in zagotavljanje dostopa do pravnega varstva med drugim predvidevati svobodno, predhodno in informirano privolitev za dejavnosti, ki izhajajo iz domorodnih ozemelj, smiselno posvetovanje s prizadetimi posamezniki in skupnostmi ter njihovo sodelovanje v postopkih odločanja, povezanimi z dejavnostmi transnacionalnih podjetij, ki lahko vplivajo na njihovo življenje in preživetje, pravico do zavrnitve, obrnjeno dokazno breme, mehanizme za zagotavljanje ekstrateritorialne pristojnosti, kot je jurisdikcija nujnosti (*forum necessitatis*), prepoved zavrnitve pristojnosti (*forum non conveniens*), obveznosti mednarodnega sodelovanja za izvrševanje tujih sodb, pravico do obveščnosti in pravico do popolne odškodnine; poudarja, da se pravica do popolne odškodnine nanaša tako na postopek zagotavljanja pravnih sredstev žrtvam, njihovim družinam ali prizadetim skupnostim zaradi kršitev človekovih, delavskih ali okoljskih pravic, ki so jih utrpele, kot na vsebinske rezultate, s katerimi se lahko preprečijo ali odpravijo negativne posledice kršitev; poudarja, da mora biti odškodnina ustrezna, učinkovita, hitra in sorazmerna z resnostjo kršitev in nastalo škodo, v vsakem primeru pa mora biti prilagojena posebnim okoliščinam in pogojem imetnika pravic;
11. meni, da sporazum z uvedbo obveznosti glede potrebne skrbnosti v zvezi s človekovimi pravicami ter okoljem in podnebjem na svetovni ravni krepi učinkovitost prihodnje direktive EU o primerni skrbnosti podjetij glede trajnostnosti in ustvarja podobno visoke standarde po vsem svetu; v zvezi s tem poudarja, da bi moral biti pristop k predlogu direktive o primerni skrbnosti podjetij glede trajnostnosti celovitejši in bolj vključujoč; poleg tega je prepričan, da bi se s pogodbo OZN lahko uveljavile pomembne določbe za izboljšanje pravnega varstva prizadetih ljudi, s čimer bi direktiva EU pridobila na veljavi;
12. poudarja, da imajo zagovorniki človekovih pravic, skupine, organizacije in sindikalni aktivisti velik pomen in da je pomembno, da se v pogodbo izrecno vključi priznanje pravice do obrambe človekovih in okoljskih pravic ter pravic delavcev z izrecnim sklicevanjem na pravice zagovornikov do zaščite in da se jih ne ustrahuje ali izpostavlja povračilnim ukrepom;
13. opozarja, da je spodbujanje ciljev dostojnega dela, kot so trajnostno poslovanje, socialni dialog, svoboda združevanja, kolektivna pogajanja in socialna zaščita, nujno za odpravo kršitev človekovih pravic;
14. opozarja, da je potrebna skrbnost ključni sestavni del drugega stebra vodilnih načel OZN o odgovornosti gospodarskih družb in spoštovanju človekovih pravic; poudarja, da lahko učinkovite prakse potrebne skrbnosti izboljšajo tudi dostop do varstva pravic; ugotavlja, da izvajanje postopkov potrebne skrbnosti ne bi smelo samodejno izvzeti transnacionalnih podjetij iz njihove odgovornosti.

INFORMACIJE O SPREJETJU V ODBORU, ZAPROŠENEM ZA MNENJE

Datum sprejetja	24.10.2023
Izid končnega glasovanja	+: 10 -: 8 0: 0
Poslanci, navzoči pri končnem glasovanju	Barry Andrews, Dominique Bilde, Catherine Chabaud, Antoni Comín i Oliveres, Mónica Silvana González, Pierrette Herzberger-Fofana, György Hölvényi, Rasa Juknevičienė, Beata Kempa, Karsten Lucke, Eleni Stavru (Eleni Stavrou), Tomas Tobé, Miguel Urbán Crespo
Namestniki, navzoči pri končnem glasovanju	Ilan De Basso, Marlene Mortler, Caroline Roose, Carlos Zorrinho
Namestniki (člen 209(7)), navzoči pri končnem glasovanju	Karolin Braunsberger-Reinhold

**POIMENSKO GLASOVANJE PRI KONČNEM GLASOVANJU
V ODBORU, ZAPROŠENEM ZA MNENJE**

10	+
NI	Antoni Comín i Oliveres
Renew	Barry Andrews, Catherine Chabaud
S&D	Ilan De Basso, Mónica Silvana González, Karsten Lucke, Carlos Zorrinho
The Left	Miguel Urbán Crespo
Verts/ALE	Pierrette Herzberger-Fofana, Caroline Roose

8	-
ECR	Beata Kempa
ID	Dominique Bilde
PPE	Karolin Braunsberger-Reinhold, György Hölvényi, Rasa Juknevičienė, Marlene Mortler, Eleni Stavru (Eleni Stavrou), Tomas Tobé

0	0
-	-

Uporabljeni znaki:

+ : za

- : proti

0 : vzdržani